

16.01.2024

Dnro 3463/03.04.04.04.01/2022

Asia Tietosuoja-asiaa koskeva valitus

Valittaja OP-Henkivakuutus Oy

Päätös, josta valitetaan

Tietosuojavaaluttettu 8.6.2022 dnro 4680/182/18

Tietosuojavaaluttetun toimisto on vuosina 2020 ja 2021 selvittänyt OP-Henkivakuutus Oy:n (rekisterinpitäjä) menettelytapoja tilanteissa, joissa rekisterinpitäjä pyytää rekisteröityjen terveydentilatietoja terveydenhuollon yksiköistä.

Tietosuojavaaluttettu on valituksenalaisella päätöksellään katsonut, että rekisterinpitäjä ei voi tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetyn nojalla käsitellä vapaaehtoisen vakuutuksen hakijan terveydentilatietoja tai sen henkilön terveydentilatietoja, jonka kuoleman, sairastumisen tai loukkaantumisen varalta vapaaehtoista vakuutusta ollaan hakemassa. Tästä syystä rekisterinpitäjä ei voi myöskään pyytää vakuutuksen hakemisvaiheessa näiden henkilöiden terveydentilatietoja terveydenhuollon yksiköistä tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohdan säännöksen nojalla. Rekisterinpitäjän toteuttama vapaaehtoisen vakuutuksen hakijan erityisten henkilötietoryhmien käsittely ei ole yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaista.

Tietosuojavaaluttettu on määrännyt rekisterinpitäjän yleisen tietosuoja-asetuksen 58 artiklan 2 kohdan d alakohdan nojalla saattamaan käsittelytoimet yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan säännösten mukaisiksi, kun rekisterinpitäjä käsittelee vapaaehtoisen vakuutuksen hakijan terveydentilatietoja tai sen henkilön terveydentilatietoja, jonka kuoleman, sairastumisen tai loukkaantumisen varalta vapaaehtoista vakuutusta ollaan hakemassa.

Tietosuojavaaluttettu on jättänyt rekisterinpitäjän harkintaan tarkempien asianmukaisten toimenpiteiden määrittämisen, mutta määrännyt toimittamaan selvityksen tehdyistä toimenpiteistä 29.7.2022 mennessä.

Valituksenalaisen päätöksen perusteluissa on todettu muun ohessa seuraavaa:

Tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohdan säännöstä koskien vakuutetun ja korvauksenhakijan terveystietojen käsittelyä vakuutustoiminnassa ei voida laajentaa vakuutuksen hakemisvaiheessa vakuutuksenhakijana olevaan rekisteröityyn. Rekisteröityjen on voitava luottaa tietosuojalain sananmukaiseen sääntelyyn vakuutuksen hakemistilanteessa. Sananmukaisen sääntelyn vastainen erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien terveydentilatietojen käsittely ei ole rekisteröityjen kohtuullisten odotusten mukaista. Potilasasiakirjoihin liittyvän vahvan yksityisyyden suojan tarpeen vuoksi ei ole myöskään mahdollista, että tietoja käsiteltäisiin sananmukaisen sääntelyn vastaisesti.

Terveys selvityksen yhteydessä rekisterinpitäjän pyytämä yleisluontoinen valtuutus tietojen pyytämiseen eri terveydenhuollon yksiköistä vakuutusasian käsittelyä varten ei riitä täyttämään yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaista edellytystä erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta käsittelystä.

Valituksessa esitetyt vaatimukset

Valituksenalainen päätös on kumottava. Toissijaisesti asia on palautettava tietosuojavaltuutetun toimistoon uudelleen arvioitavaksi. Tietosuojavaltuutetun toimisto on joka tapauksessa velvoitettava korvaamaan valittajan oikeudenkäynti- ja asianosaiskulut laillisine korkoineen.

Valittaja on henkivakuutusyhtiö. Valittaja myöntää siten vakuutuksia, joiden nojalla se maksaa tietyn korvauksen vakuutetun menehtyessä esimerkiksi hänen puolisolleen. Henkivakuutuksissa vakuutetun terveydentila ja siihen liittyvät riskit ovat keskiössä vakuutuksen myöntämiseen liittyvässä riskiarviossa. Nämä riskit vaikuttavat esimerkiksi siihen, voidaanko vakuutus ylipäättään myöntää, millä ehdoin vakuutus voidaan antaa sekä siihen, miten vakuutus hinnoitellaan.

Voidakseen arvioida henkivakuutuksen myöntämisen edellytyksiä, vakuutusyhtiö pyytää vakuutuksen hakijalta selvityksiä hänen terveydentilastaan. Eräissä tilanteissa vakuutusyhtiön voi olla tarpeen saada tietoja suoraan terveydenhoidon yksiköstä, jolloin vakuutusyhtiö tarvitsee vakuutetulta valtuutuksen tai luovutusluvan, joka oikeuttaa terveydenhoidon yksikön luovuttamaan tiedot vakuutusyhtiölle. Kyse ei tällöin ole tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan a alakohdassa, 7 artiklassa tai 9 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitetusta suostumuksesta, vaan potilaslainsäädäntöön liittyvästä erillisestä luvasta.

Valituksenalainen päätös perustuu tietosuojalain vakuutetun käsitettä koskevaan virheelliseen laintulkintaan. Myös vakuutuksenhakijaa on pidettävä tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna vakuutettuna.

Vakuutus sopimuslain käsitelmäritelmiä ei sellaisinaan mekaanisesti voida soveltaa tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohdan tulkintaan. Keskeisempää on arvioida lainsäätäjän mainitun lainkohtaan liittyvää tarkoitusta ja tulkinnan

tarkoituksenmukaisuutta. Vakuutuksen hakijan terveydentilan riittävä arviointi on vakuutusyhtiöille hyvin keskeinen toiminnan edellytys. Sääntelyratkaisu, joka rajoittaisi vuosikymmenien vakiintunutta vakuutuskäytäntöä olisi radikaali ja tarkoittaisi mahdollisesti olennaista muutosta suomalaisten vakuutusyhtiöiden toimintatapaan. Muutokselle olisi siten oltava hyvin painavat perusteet.

Esimerkiksi vakuutetun käsitettä ei edes vakuutus sopimuslaissa käytetä vain tietosuojavaltuutetun toimiston viittamassa suppeassa merkityksessä tarkoittamaan pelkästään jo myönnetyn vakuutuksen vakuutettua, vaan laajemmin. Ensinnäkin vakuutus sopimuslain 2 §:n 1 momentin 5 kohdassa vakuutettu on määritelty tarkoittamaan ”henkilöä, joka on vakuutuksen kohteena”, ottamatta nimenomaista kantaa käsitteen ajalliseen ulottuvuuteen. Henkilö voi olla vakuutuksen kohteena myös ennen vakuutus sopimuksen solmimista. Toiseksi vakuutus sopimuslain tiedonsaantioikeutta koskevassa 22 §:ssä vakuutuksenottajan ja vakuutetun käsitteitä käytetään juuri tiedonsaantioikeuksiin liittyen viitaten vakuutuksen myöntämisestä edeltävään aikaan. On siten selvää, ettei lainsäätäjällä ole edes vakuutus sopimuslaissa tarkoittanut tulkittavan suppeasti vakuutetun käsitettä siten, että sillä tarkoitetaan henkilöä vain vakuutuksen myöntämisen jälkeen. Päinvastoin vakuutus sopimuslaissa käytetään vakuutetun käsitettä myös viittaamaan vakuutuksen hakijaan. Kolmanneksi tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohdan tulkinnassa on huomioitava vakuutus sopimuslain 22 §:n ilmentämä laajempi periaate, eli lainsäätäjän tarkoitus turvata vakuutusyhtiölle riittävä tiedonsaanti myös ennen vakuutus sopimuksen solmimista. Tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohtaa on tulkittava tämän yleisen periaatteen valossa. Lisäksi on huomioitava, että tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohdan ja sitä edeltävien lainkohtien on täysin vakiintuneesti Suomessa tulkittu soveltuvan myös vakuutuksen hakijaan. Vakuutusjärjestelmän kokonaisuus edellyttää, että vakuutusyhtiöt voivat tehdä vastuuvaihtonsa riittävien riskitietojen perustella. Kun lainsäätäjän tarkoituksena on tietosuojalain 6 §:n 1 kohdan säätämällä selvästi ollut vakuutus toiminnan salliminen, lainkohtaa on tulkittava myös näitä näkökohtia vasten.

Tietosuojavaltuutetun toimiston esittämä mahdollisuus hankkia vakuutuksen hakijan suostumus ei ole aidosti tarkoituksenmukainen tai käytännössä realistinen vaihtoehto tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaiselle käsittelyoikeudelle. Koska tietosuojaoikeudellinen suostumus ei ole tarkoituksenmukainen vaihtoehto, tarkastelun on lähdettävä tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohdasta ja sen taustalla vaikuttavista lainsäätäjän tarkoituksista.

Asian käsittely ja selvittäminen

Tietosuojavaltuutettu on antanut lausunnon.

Valittaja on antanut vastaselityksen.

Hallinto-oikeuden ratkaisu

Hallinto-oikeus hylkää valituksen.

Hallinto-oikeus pidentää tietosuojavaltuutetun päätöksellä valittajalle asetetun määräajan tehtyjä toimenpiteitä koskevan selvityksen toimittamiseksi jatkumaan 1.3.2024 saakka

Hallinto-oikeus hylkää oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevan vaatimuksen.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet ja lainvalmisteluaineisto

Luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuojasetus) 9 artiklan 1 kohdan mukaan sellaisten henkilötietojen käsittely, joista ilmenee rotu tai etninen alkuperä, poliittisia mielipiteitä, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus tai ammattiliiton jäsenyys sekä geneettisten tietojen käsittely, biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten tai terveyttä koskevien tietojen taikka luonnollisen henkilön seksuaalista käyttäytymistä ja suuntautumista koskevien tietojen käsittely on kiellettyä.

Yleisen tietosuojasetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdan mukaan edellä olevaa 1 kohtaa ei sovelleta, jos käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen että se on oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi.

Tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan tietosuojasetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta vakuutuslaitoksen käsitellessä vakuutustoiminnassa saatuja tietoja vakuutetun ja korvauksenhakijan terveydentilasta, sairaudesta tai vammaisuudesta taikka sellaista häneen kohdistetuista hoitotoimenpiteistä tai niihin verrattavista toimista, jotka ovat tarpeen vakuutuslaitoksen vastuun selvittämiseksi.

Tietosuojalakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 9/2018 vp) on 6 §:n 1 momentin 1 kohtaa koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa todettu, että kohdassa täsmennettäisiin erityisten henkilötietoryhmien käsittelyä koskevia käsittelytilanteita vakuutuslaitosten vakuutustoiminnassa saatujen tietojen käsittelyn osalta. Tämä on mahdollista yleisen tietosuojasetuksen 9 artiklan g kohdan nojalla. Pykälän 1 kohdan täsmennys olisi tarpeellinen, jotta vakuutuslaitokset voisivat vastaisuudessaakin käsitellä vakuutustoiminnassa saatuja tietoja vakuutetun ja korvauksenhakijan terveydentilasta, sairaudesta tai vammaisuudesta taikka häneen kohdistetuista hoitotoimenpiteistä tai niihin verrattavista tiedoista. - - Momentin 1 kohdan mukaan yleisen tietosuoj-

asetuksen 9 artiklan 1 kohta ei estäisi vakuutuslaitosta vastaisuudessakaan käsittelemästä eräitä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja vastuunsa selvittämiseksi. Vakuutuslaitos voisi siten käsitellä tietoja vakuutetun ja korvauksenhakijan terveydentilasta, sairaudesta tai vammaisuudesta taikka häneen kohdistetuista hoitotoimenpiteistä tai niihin verrattavista toimista. Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohta käsittää muun muassa terveyttä koskevat tiedot. Tietosuojalain 6 §:ssä tarkoitetut tiedot ovat terveyttä koskevia tietoja.

Vakuutusopimuslain 2 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan tässä laissa tarkoitetaan *vakuutetulla* sitä, joka on henkilövakuutuksen kohteena tai jonka hyväksi vahinkovakuutus on voimassa.

Vakuutusopimuslakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 114/1993 vp) on 2 §:n 1 momentin 5 kohtaa koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa todettu, että vakuutetulla tarkoitetaan henkilövakuutuksessa sitä, joka on vakuutuksen kohteena. Henkivakuutuksen vakuutettu on henkilö, jonka kuoleman tai elämisen varalta vakuutus on otettu. Tapaturmavakuutuksen vakuutettu on henkilö, jonka tapaturmaisen loukkaantumisen tai kuoleman varalta vakuutus on otettu. -- Vahinkovakuutuksessa vakuutetulla tarkoitetaan sitä, jonka hyväksi vakuutus on voimassa. Vakuutettu on henkilö, jonka omaisuus tai muu etuus on vakuutuksen kohteena. Vastuuvakuutuksessa vakuutettu on henkilö, jonka vahingonkorvausvelvollisuuden varalta vakuutus on otettu.

Oikeudellinen arviointi

Asiassa on arvioitavana, onko valittaja voinut käsitellä vapaaehtoisen vakuutuksen hakijan terveydentilatietoja tai sen henkilön terveydentilatietoja, jonka kuoleman, sairastumisen tai loukkaantumisen varalta vakuutusta ollaan hakemassa (jäljempänä hakijan), tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla, ja onko valittajan toteuttama vapaaehtoisen vakuutuksen hakijan erityisten henkilötietoryhmien käsittely ollut yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaista.

Valittaja on katsonut, että rekisteröidyn terveydentilaa koskevien henkilötietojen käsittely on sallittua tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla vakuutusyhtiön vastuun selvittämiseksi jo vakuutusta haettaessa, ja että tietosuojavaikuttetun on tulkinut kyseisessä lainkohdassa ilmenevää vakuutetun käsitettä virheellisesti.

Tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta vakuutuslaitoksen käsitellessä vakuutustoiminnassa saatuja tietoja vakuutetusta. Tietosuojalaissa tai sen esitöissä ei ole määritelty, mitä vakuutetulla tarkoitetaan tietosuojalain soveltamisen yhteydessä. Vakuutusopimuslain 2 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan mainitussa laissa tarkoitetaan vakuutetulla sitä, joka on henkilövakuutuksen kohteena tai jonka hyväksi vahinkovakuutus on voimassa, ja tätä määritelmää voidaan hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan käyttää tulkinnan lähtökohtana myös tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohtaa soveltaessa. Vakuutetun käsitettä ei mainitun lainkohdan sanamuodon mukaan

ole perusteltua tulkita siten, että se kattaisi myös vakuutuksen hakijan ennen vakuutussopimuksen solmimista, mikä tulkinta saa tukea myös vakuutussopimuslain 2 §:n 1 momentin 5 kohtaa koskevista esitöistä. Asiaa ei ole syytä arvioida toisin sillä valittajan valituksessaan esille nostamalla seikalla, että vakuutetun käsitettä ei ole käytetty täysin johdonmukaisesti vakuutussopimuslain kaikissa lainkohdissa. Asiaa ei ole syytä arvioida toisin myöskään sen vuoksi, että tulkinta valituksen mukaan poikkeaa aiemmin noudatetusta käytännöstä tai että suostumus käsittelyperusteena ei ole ongelmaton. Tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohtaa koskevasta lainvalmisteluaineistosta ei löydy tukea sille tulkinnalle, että lainsäätäjän tarkoituksena olisi ollut vakuutetun käsitteen ulottaminen koskemaan vakuutuksen hakijaa, tai että tätä olisi vakuutustapahtuman perusteella määräytyvän vastuun määrittämiseksi pidetty välttämättömänä. Valittaja ei näin ollen ole voinut käsitellä vapaaehtoisen vakuutuksen hakijan terveydentilatietoja tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla ennen vakuutussopimuksen solmimista.

Tietosuojavaltuutettu on edellä esitetyn perusteella voinut katsoa, että valittajan toteuttama vapaaehtoisen vakuutuksen hakijan erityisten henkilötietoryhmien käsittely ei ole yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaista. Tietosuojavaltuutettu on voinut määrätä valittaja yleisen tietosuoja-asetuksen 58 artiklan 2 kohdan d alakohdan nojalla saattamaan käsittelytoimet yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan säännösten mukaisiksi, kun rekisterinpitäjä käsittelee vapaaehtoisen vakuutuksen hakijan terveydentilatietoja.

Edellä sanotun perusteella hallinto-oikeus katsoo, että tietosuojavaltuutetun antamaa määräystä ei ole syytä muuttaa.

Ajan kulumisen vuoksi päätöksissä asetettua määräaikaa muutetaan ratkaisuosasta ilmenevällä tavalla. Muilta osin tietosuojavaltuutetun päätöstä ei muuteta.

Oikeudenkäyntikulut

Asian lopputulos huomioon ottaen ei ole kohtuutonta, että valittaja joutuu itse vastaamaan oikeudenkäyntikuluistaan.

Sovelletut oikeusohjeet

Perusteluissa mainitut

Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 95 § 1 mom

Muutoksenhaku

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Valitusosoitus on liitteenä (HOL valituslupa 30).

Hallinto-oikeuden kokoonpano

Asian ovat ratkaisseet hallinto-oikeuden jäsenet

[REDACTED]

Esittelijäjäsen

[REDACTED]

Tämä päätös on sähköisesti varmennettu ja tulostettu hallinto-oikeuden asianhallintajärjestelmästä.

Jakelu ja oikeudenkäyntimaksu

Päätös	Valittajan asiamiehille sähköpostitse tavallisena tiedoksiantona
	Oikeudenkäyntimaksu 270 euroa
	Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa
Jäljennös	Tietosuojavaltuutettu